

ИСТОРИЈСКИ ЗАПИСИ

ОРГАН ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА НРЦГ И ИСТОРИЈСКОГ ДРУШТВА НРЦГ

Година XIV

Титоград, 1961

Књ. XVIII, св. 2

Блажо ЈОВАНОВИЋ

О НЕКИМ ПРОБЛЕМИМА ОБРАДЕ ИСТОРИЈЕ НОБ-а ЦРНЕ ГОРЕ

1. Желим, прије свега, да изразим своју захвалност свима онима који су савјесно улагали напоре да што боље освијетле нашу народноослободилачку борбу, који су о њој написали макар и један чланак или изнијели макар једно своје сјећање. Ја сам им захвалан, макар у њиховим написима било и грешака. Јер, те грешке не треба преувеличавати; оне су ситне према ономе што један рад о НОБ-у значи. Склони смо да грешке преувеличавамо, да само њих видимо и на њих се осврћемо. Истина, на грешке треба указивати, да би се то у каснијим издањима и другим чланцима исправило, али исто тако треба указивати и на све позитивне стране једног рада.

2. Сви они који пишу о НОБ-у морају стално водити рачуна о томе да људе и догађаје реално и објективно приказују. Ово наглашавам због тога што код нас има тенденција романтичарства и идеализирања личности догађаја из НОБ-а. Тако се неке личности представљају као нестварни људи, а њих треба приказивати вјерно, онаквим какви су били, са свим манама и врлинама људским, јер се једино тако могу дати истински ликови наше револуције. Ми немамо потребе да дотјерујемо ствари. Немамо потребе ни да се хвалишемо, јер вјерно изнесене и објективно протумачене чињенице највише говоре.

3. Приликом обраде НОБ-а не треба исцрпљивати снаге у препиркама око ситних и небитних ствари. А тога код нас има. Ако се читају неке дискусије, добија се утисак као да за нас нема важнијег проблема него да ли се неки догађај десио овог или оног дана. На примјер, да ли је сједница Покрајинског комитета била 8. или 10. јула 1941. године. Наравно, и то треба утврдити, јер је добро да се и то зна. Али ако се то и не утврди, историја неће пропасти. Битно је утврдити основне карактеристике догађаја, процесе и законитости друштвених и револуционарних кретања. Ми нећемо дати праву историју НОБ-а и наше револуције ако је сведемо на прости збир чињеница, јер ће се десити, по оној познатој, да од дрвета не видимо шуму. Историчари се морају борити против тога да се стара позитивистичка

схватања грађанске историографије и данас примјењују, а особито приликом третирања НОБ-а, којом приликом нарочито треба да дође до изражаја марксистичко, материјалистичко третирање историје.

4. Један од најважнијих проблема са којим се сусрећу сви они који се баве историјом НОБ-а јесте проблем извора. Прије свега, мало је сачувано писаних докумената, а осим тога било је много крупних догађаја о којима и није било докумената. Али и те документе који су сачувани треба правилно користити, јер код појединаца, чини ми се, има појава фетишизације докумената. Прије свега треба познавати услове под којима су настајали наши документи: извјештаји, директиве, критике итд. С обзиром на услове под којима смо се борили, свака грешка и слабост партијских, војних и других органа имала је крупне посљедице, па је разумљиво што смо се против тих грешака и слабости одлучно борили, јер је од тога зависио успјешан развој рата и револуције. Због тога се у нашим документима често говори о слабостима и грешкама, врши се немилосрдна критика или оштра самокритика. О успјесима се много мање говори. Ако је давана оцјена рада једне партијске организације или форума, више је говорено о једној грешци него о стотину успјеха. Осим тога, има и таквих случајева да се један документ сачувао, а низ других којима се овај демантује или исправља није сачуван.

Неће се дати права слика НОБ-а Црне Горе ако се на њу гледа искључиво кроз призму таквих докумената. Узмимо, на примјер, писма Централног комитета Покрајинског комитета. Та су писма слата повремено, када је требало интервенисати и извршити критику низа грешака и недостатака. Она су оправдано и правилно указивала на наше грешке. Она су прије свега зато и написана. Сада има таквих историчара који на НОБ Црне Горе гледају искључиво кроз критику грешака које су почињене у Црној Гори. Чини ми се да је то једнострано гледање, јер се у Црној Гори није само гријешило, већ су постигани и задивљујући успјеси.

Други облик фетишизације писаних докумената јесте појава да за неке који пишу не постоји ништа друго осим онога што је записано у документима. Ја сам већ напоменуо да има врло крупних догађаја о којима није сачуван, или није ни постојао писани документ. Треба ли те догађаје због тога избрисати из историје? Наравно да не треба.

Због свега напријед изложеног огроман значај за изучавање НОБ-а имају сјећања активних учесника НОБ-а. Они су нужна допуна писаних докумената. Ми у Црној Гори нијесмо много урадили на прикупљању мемоарске грађе. Томе треба посветити много већу пажњу него до сада. Али и код ових сјећања има извјесних слабости, на које желим да скренем пажњу. Многа од њих пате од субјективизма, јер људи забораве на Партију.

Не треба заборавити чињеницу да нико од нас не би био оно што је био и што јесте да није било Партије. Само захваљујући Партији појединци су могли имати онако велик утицај у народу и постати организатори и руководиоци НОБ-а и револуције. То никада не смијемо заборавити када говоримо о нашој активности у НОБ-у.

5. Треба одмах приступити систематској обради НОБ-а, не чекајући да се сва документа прикупе и архиве среде. Те послове треба упоредо обављати. Као први задатак у вези са овим јесте писање једног популарног, али научно фундираног, прегледа НОБ-а Црне Горе. Тај преглед би требао да послужи као приручник наставницима, затим студентима и ђацима и на крају, широј читалачкој публици, која би се на тај начин, из једне солидно припремљене књиге, упознала са основним збивањима наше револуције. То је књига за којом ми сада имамо највећу потребу. Чини ми се да има довољно снага које могу са успјехом обавити овај задатак.

6. „Историјски записи“ могу много допринијети изучавању и обради НОБ-а. Ја се надам да ће у наредном периоду они томе посветити много већу пажњу. Оно што је до сада урађено није довољно, али указује да је већ у том погледу узет један правилан курс.